

Karel IV.

Když Jan Lucemburský padl v bitvě u Kresčaku v severní Francii, kronikáři zaznamenali jeho údajně poslední slova: "Toho nebude, aby český král z boje utíkal." Obavy však projevil nikoliv o sebe, ale o svého syna Karla (14. 5. 1316 - 29. 11. 1378), čtvrtého římského a prvního českého panovníka tohoto jména. Janův prvorozený syn opravdu z bitvy vyvázl živ ku prospěchu celého českého státu.

Syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny se původně jmenoval Václav. Jméno Karel obdržel jako chlapec při biřmování ve Francii, kam jej otec poslal, aby získal vzdělání a rozhled. Když se po deseti letech vrátil do Čech, mluvil francouzsky, italsky, latinsky a německy. Patřil k nejvzdělanějším panovníkům evropského středověku.

Brzy po příchodu do své vlasti se dočkal neobyčejné obliby. Od roku 1334 zastával úřad moravského markraběte, od 1341 byl mladším králem a o tři roky později se zasloužil o povýšení pražského biskupství na arcibiskupství. Na místě románské baziliky začala vyrůstat katedrála Sv. Víta podle projektů Matyáše z Arasu. Několik týdnů před bitvou u Kresčaku byl zvolen římským králem. Po otcově smrti se stal automaticky českým panovníkem. Pro korunovační ceremoniál nechal zhotovit novou honosnou korunu, zvanou svatováclavská. Karel se ve Svaté říši římské prosadil jako všemi respektovaný panovník.

Z Prahy začal budovat politické a kulturní centrum západního křesťanstva. Svědčí o tom založení pražské univerzity a Nového Města pražského, které rozšířilo plochu hlavního města království, i výstavba hradu Karlštejn. V nejvýznamnější prostře této pevnosti střežil říšské korunovační klenoty. Karel IV. tak vytvořil z českých zemí státní útvar nazývaný země Koruny České. Vztah Českého království k Svaté říši římské zpřesnil ve Zlaté bule, kterou vydal poté, co se mu na hlavě zaskvěla roku 1355 císařská koruna. Karel IV. byl vůbec prvním českým panovníkem, který dosáhl titul nejprve krále a poté i císaře Svaté říše římské.

Na zvelebování Prahy pracoval i nadále, což dokládá stavba kamenného mostu, založení kláštera a zdokonalení pražského opevnění. Nejslavnější panovník zemřel zřejmě v důsledku zánětu plic. Ve svém životě byl čtyřikrát ženat - jeho manželkami byly Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svídnická a Eliška Pomořanská. Poslední manželka pověstná svou silou ho přežila. Se svými manželkami měl asi jedenáct dětí, z nichž nejznámější je Václav IV, český a římský král, Anna Lucemburská, anglická královna, Zikmund Lucemburský, uherský a český král a římský císař a Jan Zhořelecký, braniborský markrabě.

Jan Ámos Komenský

Krátce poté, co hlava Kryštofa Haranta padla na popravišti na Staroměstském náměstí v Praze, byl nucen své bydliště v moravském Fulneku opustit tamní správce školy jednoty bratrské, kněz Jan Amos Komenský (28. března 1592 - 15. listopadu 1670). Pocházel z bohatší rodiny z Uherského Brodu, jeho otec Martin Segeš byl mlynářem. Roku 1608 začal studovat na latinské škole (gymnáziu) v Přerově. Dostal příležitost studovat univerzitu v Herbornu a Heidelbergu.

Po návratu z univerzity na Moravu se věnoval vzdělávací činnosti, ve čtyřiaadvaceti letech vydal svou první učebnici a začal přemýšlet nad zásadami svého pedagogického systému. Ve Fulneku poznal i svou první ženu Magdalénu Vizovskou z Třebíče.

Třicetiletá válka mu však zničila klidné zázemí. V říjnu 1621 byl poprvé vypovězen z Moravy do Čech. V roce 1624 začal Jan působit v Brandýse nad Orlicí, kde se seznámil se svou druhou ženou Marií Dorotou Cyrillovou, která opět pocházela z Třebíče, se kterou měl dcery Dorotu Kristinu, Alžbětu a Zuzanu a syna Daniela.

Po několikaletém ilegálním pobytu v Čechách odešel do exilu (vyhnanství) do ciziny. Nejprve působil v polském Lešnu, kde pracoval jako učitel na gymnáziu. Díky tomu si vydělal na živobytí a mohl se věnovat svým knihám. Psal latinsky, německy i bohatou a působivou češtinou. V roce 1631 vydal své dvě nejdůležitější knihy - Labyrint světa a ráj srdce, která byla celá napsána v češtině, a Brána jazyků otevřená. V roce 1632 se stal biskupem Jednoty bratrské. Měl na starosti školskou a literární činnost. Od roku 1638 také vykonával funkci rektora bratrského gymnázia v Lešně. V Lešně jeho druhá žena zemřela a již o rok později se v Toruni oženil potřetí, tentokrát s o více než třicet let mladší Janou Gajusovou pocházející z Týna nad Vltavou.

Úspěšná pedagogická činnost jej proslavila ve většině zemí, a to mu umožnilo zahájit vlastní diplomatickou činnost ve prospěch českého exilu. Proto hodně cestoval. Byl zván do jiných zemí, aby tam organizoval změny ve školství a psal učebnice.

Dokonce došlo k napadení Polska a Komenský opět musel utíkat. Při požáru Lešna přišel o svou knihovnu a velké množství nevydaných knih. Přestěhoval se do Amsterdamu v Nizozemsku. Zde mohl vydat své nejvýznačnější spisy, třeba Velkou didaktiku, které z něj učinili jednoho z nejvýznamnějších Čechů všech dob. Byl zakladatelem moderní pedagogiky. Komenský usiloval o nápravu světa k lepšímu ne násilím, ale prostřednictvím vzájemného přesvědčování, hledání a nacházení společných zájmů.

Marie Terezie

Marie Terezie (13. 5. 1717 - 29. 11. 1780), plynň hovořící německy, italsky, francouzsky a slušně i španělsky a latinsky se po otcově smrti, Karla VI., opravdu chopila žezla císařovny v Habsburské monarchii, kterou získala jako dědictví. V roce 1740 byla korunována arcivévodkyní rakouskou. Energická žena s čistou pleť a svítivě zlatými vlasy čekala právě další dítě, následníka trůnu Josefa II. Zatímco své četné porody zvládala díky svému zdravotnímu stavu bez obtíží, v politice se musela vyrovnávat s jednou náročnou zkouškou za druhou. Hlavně proto, že byla žena. První a poslední na českém trůnu od dob Velké Moravy.

Musela bojovat i o Rakousko, kde jí nechtěli uznat jako panovnici. Korunu jí proto "ukradl" bavorský kurfiřt Karel Albrecht a nechal se korunovat rakouským panovníkem, i když se Marie Terezie vlády nevzdala. Časem se jí podařilo získat podporu nedůvěřivé uherské šlechty, která jí korunovala uherskou

královnou. Horší situace byla v Čechách, kde se na nějakou dobu podařilo získat korunu opět Karlu Albrechtovi. Rozhodující moc v Čechách dal francouzskému vojenskému velení, které se udrželo pouhý rok, než se vrátila moc Habsburkům - Marii Terezii. Pomohlo jí právě Uhersko. Marie Terezie byla k české šlechtě, která jí zradila, mnohem shovívavější. Vynesla pouze sedm rozsudků smrti nad neposlušnými šlechtici, které nakonec nebyly vykonány. Českou královnou byla korunována 12. 5. 1743. Nechala přestavět starý Pražský hrad, ale do Prahy už nikdy nepřijela.

Přes všechnu snahu Habsburská monarchie ztratila ve válce o rakouské dědictví část území. Porážky v této válce byly pro cílevědomou panovnici důvodem k uskutečňování rozsáhlých reforem (změn) v habsburské říši. Kdyby to neudělala, nemohla v porovnání s ostatními mocnostmi světa udržet krok. Vliv na změny měl nový životní směr - osvícenství, zdůrazňující úlohu lidského rozumu. Změnila státní správu, soudnictví, vojenství, školství (např. zavedením povinné školní docházky v českých zemích roku 1774) i finanční sféru. Na prvním místě bylo posílení státu, ale i zlepšení situace poddaných, za jejichž "matku" se Marie Terezie považovala.

Marie Terezie měla se svým manželem Františkem I. Štěpánem Lotrinským 16 dětí. Rodiče se věnovali výchově dětí více, než bylo obvyklé na panovnických dvorech. Žili spíše měšťanským způsobem. Marie Terezie svého muže velmi milovala. Když zemřel, odložila všechny šperky a zdobené šaty a do konce života chodila v černém. Šest z šestnácti potomků Marie Terezie zemřelo ještě v dětství. Ti dospělí pomáhali svými sňatky upevňovat politiku říše. Například nejmladší dcera Marie Antoinetta byla provdána za francouzského krále Ludvíka XVI, aby byl upevněn mír a politický svazek.

Tomáš Garrigue Masaryk

V pondělí 28. 10. 1918 se Československo stalo republikou v čele s prezidentem. Do této funkce byl zvolen Tomáš Garrigue Masaryk (7.3.1850 - 14.9.1937), rodák z Hodonína. Pocházel z prosté rodiny a v mládí se pohyboval většinou na Moravě. V Hustopečích chodil do reálného gymnázia, pak chvíli učil ve škole a posléze se učil zámečnickem ve Vídni. Obou činnostmi zanechal, z Vídně se vrátil do rodného kraje. Začal se učit kovářem v Čejčce, ale brzy nastoupil jako pomocný učitel hustopečského reálného gymnázia. Připravoval se ke studiu na německém klasickém gymnáziu v Brně. Jeho nepřítel majetní rodiče (otec Josef Masaryk pracoval jako panský kočár a posléze správce, matka Terezie Masaryková jako kuchařka v panských službách) ho nemohli na studiích žít. Aby získal peníze, chodil doučovat. Nakonec ve Vídni na univerzitě získal doktorát z filozofie. Během dalšího studia v Lipsku poznal pozdější manželku, Američanku Charlottu Garrigueovou, jejíž příjmení začlenil do svého jména. Měli spolu pět dětí: dcery Alici, Eleanor a Olgu a syny Herberta a Jana.

V roce 1882 se vrátil do Prahy, kde začal učit na České univerzitě jako profesor. Byl filozof a pedagog, později státník a prezident. Na univerzitě dával najevo, že vědecké poznání má sloužit člověku a celé společnosti. Brzy poté se rozhodl vstoupit do politiky a dát jí vědecký rozměr. V roce 1900 založil politickou stranu, která kladla důraz na etiku, vzdělání a poctivou práci.

Po vypuknutí první světové války poznal, že nastal čas k tomu, aby Česko dosáhlo své samostatnosti a vsadil vše na vítězství Dohody. Ve Francii zahájil protirakouskou zahraniční akci a podporoval zpravodajské služby. V hlavě nosil představu budoucího státu, který měl vzniknout spojením českých zemí se Slovenskem a Podkarpatskou Rusí.

Prezidentem byl zvolen 14. 11. 1918. Byl zvolen celkem třikrát za sebou - v letech 1920, 1927 a 1934. V době, kdy byl prezidentem, byla Česká republika moderní a vyspělou zemí v Evropě. Masaryk se stal ihned nejvýraznější osobností nového státu a zasloužil se o vybudování parlamentní demokracie. Prezidentské funkce se vzdal ze zdravotních důvodů na sklonku roku 1935 a svůj čas dožil na zámku v Lánech. Po Masarykovi je pojmenován řád Tomáše Garrigua Masaryka, jedno ze státních vyznamenání České republiky. Zasadil se o založení brněnské Masarykovy univerzity, která byla po něm pojmenována již v roce 1919.

Václav Havel

(*5. 10. 1936 Praha, +18. 12. 2011)

Václav Havel vyrůstal v rodině podnikatelů a vzdělaných rodičů. Proto mu komunistická moc po ukončení základní školy v roce 1951 nedovolila dále studovat. Nastoupil proto do učebního oboru chemický laborant a zároveň večerně vystudoval gymnázium. Pro svůj původ nebyl přijat na žádnou z vysokých škol, která by chtěl studovat.

Rodina vychovávala Václava Havla k hodnotám české kultury, v padesátých letech potlačovaným. Po návratu z dvouleté vojenské služby pracoval jako jevištní technik v divadle. V letech 1962 až 1966 studoval dálkově dramaturgii na Divadelní fakultě AMU.

V roce 1964 si vzal Olgu Šplíchalovou (Havlovou), která od té doby provázela svého manžela nejtěžšími životními zkouškami a byla jeho životní oporou.

Od svých dvaceti let psal Havel články v různých literárních a divadelních časopisech. V Divadle Na zábradlí hráli jeho hru "Zahradní slavnost" a pracoval zde jako dramaturg a asistent režie. Proslavil se jako autor divadelních her "Vyrozumění" a "Ztížená možnost soustředění". Po obsazení Československa ruskými vojsky roce 1968 vystupoval Václav Havel proti komunistické vládě. Vyvrcholením jeho činnosti bylo v roce 1977 publikování Charty 77, textu, který požadoval dodržování lidských práv. Za své občanské postoje a názory byl celkem třikrát uvězněn a ve vězení strávil téměř pět let.

Po událostech v listopadu 1989 se Václav Havel stal vedoucím představitelem Sametové revoluce. 29. prosince 1989 byl zvolen československým prezidentem. Byl uznávanou a ojedinělou osobností v politice.

Během druhého období v úřadu prezidenta České a Slovenské Federativní republiky narůstaly rozpory mezi českými a slovenskými politiky v názorech na rozdělení země. Václav Havel byl zastáncem společného státu Čechů a Slováků. Přesto došlo k rozpadu republiky na dvě samostatné země. Dne 26. ledna 1993 byl Václav Havel zvolen prvním prezidentem samostatné České republiky. Konec roku 1996 mu přinesl těžkou životní zkoušku - nádorové onemocnění plic, které se dařilo léčit. Oporou se mu stala jeho přítelkyně, herečka Dagmar, s níž se oženil v lednu 1997.

Svůj úřad prezidenta ukončil 2. února 2003 a pak byl Václav Havel bez jakékoli politické funkce. Po odchodu z politiky se věnoval dodržování lidských práv ve světě a literární tvorbě. Za své literární dílo, za smýšlení a celoživotní úsilí o dodržování lidských práv, obdržel Václav Havel řadu státních vyznamenání, mezinárodních cen a čestných doktorátů.